

Co bychom měli vědět o Internetu: hledání informací v síti sítí!

Informace na Internetu: důvěryhodnost a kvalita

Okruh 2 / Co bychom měli vědět o Internetu: hledání informací v síti sítí!

2.1 Výsledky z vyhledavačů

2.2 Informace na Internetu: důvěryhodnost a kvalita

2.3 Wikipedie

2.4 Reklama

Vydavatel: Online Safety Institute, z.s.p.o., Svornosti 30, 150 00 Praha 5, IČO: 75098679, www.osi.cz

Přeloženo a upraveno z německého originálu organizace Klicksafe.de (www.klicksafe.de)

Autoři: Marco Fileccia, Tim Kirchner, Birgit Kimmel, Gabriele Lonz, Stefanie Rack, Gudrun Melzer, Miriam Brehm, Bettina Kopf.

Nekomerční rozmnožování a rozšiřování je výslovně povoleno s uvedením zdroje českého vydavatele a organizace Klicksafe.de a webové stránky www.klicksafe.de

Dílo je chráněno licencí:

„Creative Commons Attribution – Noncommercial – No Derivate Works 3.0 Unported Licence“

Co bychom měli vědět o Internetu

Informační základ

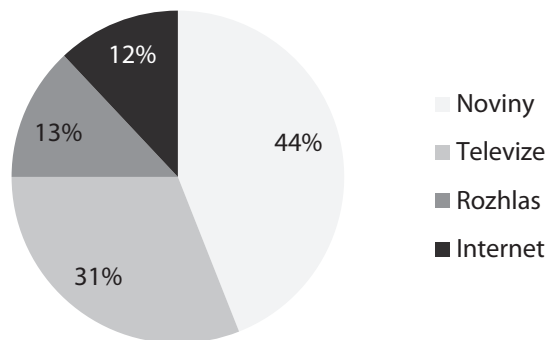
Důvěryhodnost internetových stránek

Internet je nejen komunikační médium, ale nabízí i velké (a tím i těžko přehledné) množství informací k jakémukoliv tématu. Protože jde zároveň i o interaktivní médium, může se na tvorbě a zveřejňování jeho obsahu podílet kdokoli. Kontrola, na kterou jsme zvyklí např. u knih (ze strany nakladatelství), tak zcela odpadá. Náklady a tím i finanční riziko spojené se zveřejněním obsahu je minimální. Internet je proto levným a rychlým zdrojem hledaných informací. Použit lze např. soukromé internetové stránky, online časopisy, internetové slovníky a encyklopedie, internetové prezentace muzeí, úřadů, univerzit, vědeckých pracovišť a dalších institucí; zdrojem informací mohou být i nejrůznější fóra a diskuse, a internetové stránky novin a televizních nebo rozhlasových stanic. Knihovník, který nám najde, vytrídí a předá požadované informace, se jmenuje vyhledavač.

Dospívající

Když se zeptáme dospívajících, kterému médiu nejvíce důvěřují (na výběr mají mezi televizí, rozhlasem, Internetem a novinami), 44% dospívajících mezi 12 a 19 lety se rozhodne pro noviny. Ukázala to čísla ze studie mezi německou mládeží (JIM, 2009). Necelá třetina dospívajících nejvíce důvěřuje televizi, Internet a rozhlas považují dospívající za méně důvěryhodná média. Chlapci a dívky se ve výzkumu rozhodli více méně podobně, jen Internet se těší větší důvěře u chlapců než u děvčat. Více Internetu důvěřují dospívající s nižším vzděláním, gymnazisté jsou pak vůči Internetu

naopak nejméně důvěřiví. (Zdroj: Studie mediálního chování německé mládeže JIM, 2009)

Důvěra dospívajících mezi 12 a 19 lety, rozdělená mezi noviny, televizi, rozhlas a Internet. Studie JIM 2009.

Kritéria

Při čerpání informací z webových stránek je třeba zkoumat faktickou správnost, důvěryhodnost a serióznost. Cornellova univerzita v New Yorku vymezila čtyři kritéria, podle kterých lze lépe posoudit důvěryhodnost internetových stránek (zdroj: @ www.library.cornell.edu). Z tohoto původně vědeckého základu můžeme pro školu využít tato kritéria:

- Identita vydavatele: kdo píše webovou stránku? Je uveden kontakt nebo jiná identifikace autora?
- Reference: pozadí autora, např. v jakém kontextu je stránka vystavena (např. v rámci univerzity, úřadu, podniku, nevládní organizace apod.) nebo je-li zcela soukromá? Tip: zaměřte se na URL! Může obsahovat důležité informace o provázanosti stránky a tím i autora s některou institucí.
- Objektivita: jak je text napsaný? Proč byl napsaný? Tato otázka u čtenáře předpokládá určitou znalost tématu, aby byl schopný text posoudit.

V tom mohou pomoci další zdroje a odkazy uvedené na stránce.

- Aktuálnost: Není stránka zastaralá? Je pravidelně aktualizovaná? Obsahuje „mrtvé“ odkazy?

Pomůcky

Možná pomohou mnemotechnické pomůcky AEI-OU: (aktuálnost, reference, identita, objektivita) ...

a U jako určitě!

Pro děti je dobré tato kritéria trochu přeformulovat. Jednodušší návrh najdete v pracovních listech k tématu.

Ve škole

Samotný problém důvěryhodnosti informací není žádnou novinkou, v době rozvoje Internetu je ale stále závažnější. I my jsme jako děti museli vyhledávat informace, analyzovat je a posuzovat jejich zdroje. Základem pro analýzu informací může být Struktura komunikace Harolda Lasswella z roku 1948: KDO hovoří, CO říká, KOMU to říká, JAKÝM KOMUNIKAČNÍM KANÁLEM mu to říká, S JAKÝM ÚČINKEM mu to říká?

Jen pro úplnost nutno dodat, že někdy se tato Lasswellova struktura doplňuje ještě otázkami PROČ a JAK.

Co můžeme tedy jako učitelé dělat v době, kdy se Internet stal primárním zdrojem informací?

Nabízíme několik tipů:

- se žáky otevírat téma hodnocení zdrojů informací
- během kritického hodnocení médií v rámci mediální výchovy vždy zohledňovat i médium Internet
- žákům dát k dispozici hodnotící kritéria (identi-

ta, reference, objektivita a kvalita) a formulovat je přiměřeně jejich věku

- žáky přímo konfrontovat s nepravdivým obsahem Internetu, popř. propagandou, a diskutovat s nimi o těchto stránkách (starší žáci mohou prozkoumat např. různé interpretace případu Anežky Hružové nebo vyhledat české předvolební propagandistické stránky)
- ve vyučování průběžně nezapomínat na problematiku důvěryhodnosti informací

Kvalita

Při pohledu na internetové nabídky, které jsou vytvořené speciálně pro děti a dospívající, se nabízejí další kritéria pro posouzení jejich kvality. Jak by měla vypadat dobrá stránka pro děti nebo teenagery?

- design stránky vhodný pro děti nebo dospívající
- přehledná navigace a jednoduché ovládání
- bezpečné komunikační prostředky na stránce (moderovaná fóra nebo chaty)
- multimedialní prvky (hudba, videa, animace)
- interaktivita
- vyhledávací funkce přiměřené věku
- uvedení vhodného věku pro prohlížení stránek
- jasně označená reklama

Při posuzování stránek pro děti nebo teenagery je důležité sledovat, kdo stránku provozuje. Méně rizikové by měly být stránky větších organizací a institucí (např. stránky Sdružení skautů a skautek ČR @ www.skaut.cz nebo stránky Českého rozhlasu, které mají zvláštní sekci pro děti @ www.rozhlas.cz/deti) a stránky provozované důvěryhodnými portály (např. @ www.alik.cz, který spadá pod portál idnes.cz).

@ Odkazy

www.saferinternet.cz

Stránky o problematice bezpečných (a nebezpečných) internetových stránek, rady a tipy na stránky vhodné pro děti a teenagery.

www.bezpecne-online.cz

Webové stránky pro děti a dospívající s radami pro děti i pro rodiče a učitele. Návodů pro vyhledávání a posuzování kvality webových stránek a důvěryhodnosti informací na Internetu.

www.alik.cz

Webové stránky pro děti. Jejich součástí je i přizpůsobený vyhledávací katalog s prověřenými stránkami a filtrem nevhodných pojmů.

Metodicko-didaktické pokyny

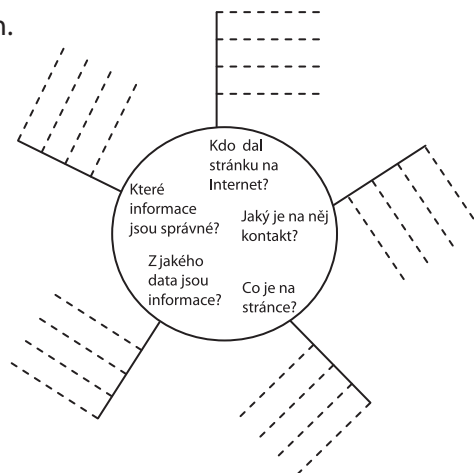
Pracovní list			
Časová náročnost (vyučovací hodiny)	2-3	2-3	2-3
Cíle	Na konkrétním příkladu si děti osvojí metody, jak ověřovat správnost informací z Internetu	Žáci se seznámí se skutečností, že na Internetu mohou být i nepravdivé informace, a naučí se ověřovat správnost informací	Žáci se seznámí s kritérii pro posuzování důvěryhodnosti webových stránek
Metody	Internetová rešerše, plakát	Rešerše, leták, „koope- rativní“ práce, otázkový diagram	Dotazník, seznam, formulář
Formy výuky	Samostatná práce, práce ve dvojicích	Samostatná práce, práce ve dvojicích	Samostatná práce, rozhovor ve třídě
Přístup k Internetu	ano	ano	ano
Přístup k počítači	ano	ano	ano

Komentáře k pracovním listům

▶ Na vymyšleném příkladu by si měli žáci osvojit čtyři tipy pro vyhledávání informací na Internetu a naučit se ověřovat získané údaje. Měli by se naučit zjistit provozovatele stránky a posoudit serióznost stránky. Pro mladé uživatele Internetu to ale může být náročný úkol, proto byste jim měli být k dispozici a případně pomoci. Můžete kontrolovat nalezené informace např. pomocí knihy k tématu nebo jiné internetové stránky. Při posuzování stránky je důležitý i váš vlastní úsudek a pocit ze stránky. Někdy nám připadá něco „divné“, aniž bychom přesně věděli, proč. Anebo už sami o tématu něco víme a informace z Internetu nám nesedí. Posuzování stránky podle data není stoprocentně závazné, ale dá se vycházet z toho, že aktuální informace jsou i lepší (samozřejmě výjimky potvrzují pravidlo).

Žáci by měli na závěr najít několik informací k tématu na stránce @ www.bezpecne-online.cz a nalezené tipy použít. Možná, že při závěrečném rozhovoru společně vymyslíte další tipy a rady!

▶▶ Cílem posledního úkolu je výměna zkušeností, kterou můžete uspořádat ve formě kooperativní práce. Můžete použít např. otázkový diagram v pozměněné formě. Každý žák nejprve zpracuje svůj vlastní diagram a potom si je v rámci skupiny vymění. Následně skupina vypracuje jeden společný diagram a představí ho ostatním skupinám.

▶▶ V tomto pracovním listu se žáci seznámí s výsledky studie JIM (viz výše). Ve výzkumu je zjišťována důvěryhodnost různých médií v očích teenagerů. Překvapivě i oni stále za nejdůvěryhodnější médium považují noviny. Po krátkém obhlédnutí několika webových stránek a jejich vzájemném srovnání by měli žáci navrhnout formulář, se kterým mohou dále pracovat a ověřovat si podle něj internetové zdroje informací.

Možnosti rozšíření „Chcete víc?“

Téma důvěryhodnosti webových stránek je nevyčerpatelné a nabízí se k dalšímu zpracování. Je možné např. provádět analýzy webových stránek. Společně s encyklopedií nebo s učitelem, který se na konkrétní oblast specializuje, můžete projít obsah některé ze stránek. Budete překvapeni, kolik drobných chyb a nejasností objevíte i na zdánlivě dobrých stránkách.

Pracovní list ze dne

Jméno:

Internet, jedna velká pravda?

! Informace na Internetu:

Internet je skvělá věc. Jestli máš rád zvířata, můžeš si na Internetu číst jako v papírové encyklopedii a dozvědět se toho spoustu o svých oblíbených mazlíčcích. V knize je vždycky uvedené, kdo ji napsal, ale na Internetu? To je právě to hloupé na informacích z Internetu: nikdy si nemůžeš být jistý tím, kdo je tam dal a jestli jsou správné. Na Internet totiž může něco napsat úplně každý a podobně jako v normálním životě tak šířit nesprávné informace nebo dokonce lži. A sám určitě dobře víš, jak je někdy těžké včas poznat lež!

Zkusíme malé cvičení: Představ si, že jsi našel takovouto stránku. (Příklady jsou úplně vymyšlené!)

<p>Mega-velrybí stránka Tady najdeš všechno o velrybách. Velryby jsou savci a je jich asi 180 druhů. Modrá velryba je z nich největší, je dlouhá 50 metrů a váží většinou přes 300 tun.</p>	<p>Celosvětové velrybí fórum Velryby patří do řádu savců a je jich na světě necelých 80 druhů. Modrá velryba je největší zvíře, které kdy žilo na Zemi. Může být 33,5 m dlouhá a vážit až 200 tun.</p>	<p>Ochránci velryb online Velryby! Úžasní příbuzní lidí! Světovými moři se jich potuluje 79 druhů. Modré velryby jsou jako něžní obři a přerostli je jen dinosauri. Jsou velmi dlouhé (necelých 35 m) a opravdu těžké (200 tun).</p>
--	---	---

1. úkol:

Najdeš v textech chyby? Informace o velrybách porovnej s tím, co najdeš v tištěné encyklopedii!

2. úkol:

Co můžeš udělat příště? Tady je několik typů:

Zjisti, komu stránka patří!

Zkontroluj informace!

Z jakého data je stránka? Podívej se!

Co už víš o tématu? Porovnej údaje!

TIP: Zjisti, komu stránka patří (většina stránek má sekci „Kontakty“ nebo „O nás“ apod. Informace o provozovateli můžeš zjistit i zcela dole v patě stránky). Máš z lidí, kteří za stránkou stojí, dobrý pocit? Jestli si nejsi jistý, zeptej se učitele. Informace, které na stránce zjistíš, porovnej s informacemi z knih nebo časopisů. A nezapomeň vše porovnávat i s tím, co už sám víš.

Podívej se na datum aktualizace stránky. Jestli je to už dávno, je možné, že i informace na stránce už jsou zastaralé.

Pracovní list ze dne

Jméno:

3. úkol:

Můžeš si to vyzkoušet na příkladu. Vyber si jedno téma (např. velryby) a přes vyhledavač KidRex.org si k němu najdi dvě stránky. Porovnej je a využij k tomu uvedené tipy. @ www.KidRex.org.

4. úkol:

Tipy si opiš a nakresli k nim obrázek. Můžeš si je pověsit vedle svého monitoru, abys na ně příště nezapomněl!

Pracovní list ze dne

Jméno:

Internet = pravda?

Co bys měl dělat, když na Internetu najdeš něco takového?

Seriál Simpsonovi je inspirován životem reálné americké rodiny z Washingtonu. Matka rodiny je nezaměstnaná, otec se žíví jako makléř a tři děti navštěvují místní základní školu. Seriál pojednává o jejich všedním životě a tomu odpovídají i témata: přátelství, škola, rodinné vztahy, společné výlety. Ani stopa po problémech, neshodách nebo intrikách. Seriál tak ztrácí vtip, nadhled a lehkost.

V seriálu hraje důležitou roli řada kaváren a restaurací (např. Mocococa nebo koktejlbar Redrat), které ve Washingtonu skutečně existují a navštěvuje je řada osobností. V seriálu se objevují i reálné reklamní agentury, časopisy nebo obchody.

Jak je to vůbec možné? Smí se na Internet psát takové nesmysly?

Bohužel ano, protože na Internet může něco napsat kdokoli a podobně jako v reálném životě, může se objevit i chybička nebo dokonce lež. Informace z Internetu bys proto měl vždycky prověřovat! Dole si přečti, jak na to:

1. úkol:

Vymysli si jedno vlastní téma a najdi si k němu dvě internetové stránky. Porovnej je pomocí této tabulky:

Co?	Vysvětlení	Internetová stránka 1	Internetová stránka 2
Aktuálnost	Jak aktuální je stránka? Je pravidelně obnovovaná? Jsou na stránce „mrtvé linky“?		
REference	Pozadí autora stránky. Má i nějaké jiné stránky? Co se o něm píše jinde na Internetu? Je možné zjistit, pro koho pracuje, tzn. kdo ho platí?		
Identita vydavatele	Kdo webovou stránku vytvořil? Je na stránce uveden kontakt? Můžeš se s provozovatelem stránky spojit?		

Pracovní list ze dne

Jméno:

Objektivita	Jak je text napsaný? Proč byl napsaný? Můžeš z něj vyčíst názor autora nebo záměr, se kterým text psal? Jsou informace pravdivé?		
Určitě...	...buď vždy nedůvěřivý a vše si raději kontroluj!		

Můžeš si zapamatovat pomůcku AEIOU: (Aktuálnost, rEference, Identita, Objektivita) ... a U jako „Určitě!“

2. úkol:

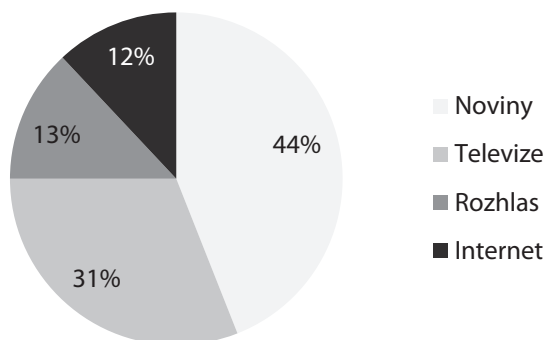
- a) *Sepiš text emailu tvé mladší sestře (jestli žádnou nemáš, představ si, že píšeš třeba mladší kamarádce). Vysvětli jí v emailu, na co by si měla dát zvlášť pozor, když chce na Internetu najít nějaké informace!*
- b) *Vyměňte si mezi sebou zkušenosti: jak se dají na Internetu najít spolehlivé informace? Zkuste všechny svoje nápady shrnout na poznámkový papír (formátu A5).*

Pracovní list ze dne

Jméno:

Internet – pravda, nebo lež?

Důvěra dospívajících mezi 12 a 19 lety, rozdělená mezi noviny, televizi, rozhlas a Internet. Studie JIM 2009.

Studie JIM 2009:

Když se zeptáme dospívajících, kterému médiu nejvíce důvěřují (na výběr mají mezi televizí, rozhlasem, Internetem a novinami), 44% dospívajících mezi 12 a 19 lety se rozhodne pro noviny. Ukázala to čísla ze studie mezi německou mládeží (JIM, 2009). Necelá třetina dospívajících nejvíce důvěřuje televizi, Internet a rozhlas považují dospívající za méně důvěryhodná média. Chlapci a dívky se ve výzkumu rozhodli více méně podobně, jen Internet se těší větší důvěře u chlapců než u děvčat.

1. úkol:

Přečti si výsledky výzkumu. Souhlasíš ty osobně s jeho výsledky? Udělejte podobný výzkum ve třídě – vytvořte dotazník, všichni ho vyplňte a výsledky porovnejte!

Právě Internet obsahuje celou řadu nepravdivých informací třeba proto, že se někdo přehlédl. Kromě toho je ale na Internetu i mnoho cílených dezinformací, např. propagandistické stránky. Není vždycky jednoduché, jim přijít na kobytku!

Lidé na Cornellově univerzitě v New Yorku vymezili čtyři kritéria, podle kterých můžeš lépe posoudit důvěryhodnost internetových stránek (zdroj: @ www.library.cornell.edu):

- **Identita** vydavatele: kdo píše webovou stránku? Je uveden kontakt nebo jiná identifikace autora?
- **Reference:** pozadí autora, např. v jakém kontextu je stránka vystavena (např. v rámci univerzity, úřadu, podniku, nevládní organizace apod.) nebo je zcela soukromá? Tip: zaměřte se na URL! Může obsahovat důležité informace o provázanosti stránky (a tím i autora) s některou institucí.
- **Objektivita:** jak je text napsaný? Proč byl napsaný? Tato otázka u čtenáře předpokládá určitou znalost tématu, aby byl schopný text posoudit. V tom mohou pomoci další zdroje a odkazy uvedené na stránce.
- **Aktuálnost:** Není stránka zastaralá? Je pravidelně aktualizovaná? Obsahuje „mrtvé“ odkazy?

Pracovní list ze dne

Jméno:

.....

2. úkol:

- a) Vyber si jedno vlastní téma a najdi si k němu dvě webové stránky. Porovnej podle seznamu kritérií.

- b) Napadají tě tvá vlastní nebo nějaká další kritéria, podle kterých můžeš ověřovat důvěryhodnost obsahu Internetu? Napiš je jako seznam na zadní stranu pracovního listu.

- c) Svoje vlastní kritéria, která jste vymysleli, napište na tabuli a vytvořte si z nich společnou předlohu (např. formulář apod.), který můžete použít i později při posuzování stránek.